

VOJMUR – World Journal of Multidisciplinary Research, 2020 – 2
DÜMAD – Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi, 2020 – 2

ISSN: 2717-6592

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dumad>

**DÜMAD
WOJMUR**

Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi - World Journal of Multidisipliner Research

E-ISSN:

ISSN 2717-6592

2020 - 2

**KAZAKİSTAN 30. BAĞIMSIZLIK YILI
ÖZEL SAYISI**

ISSN: 2717-6592

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dumad>

WOJMUR - DÜMAD

DÜMAD WOJMUR

Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi - World Journal of Multisipliner Research

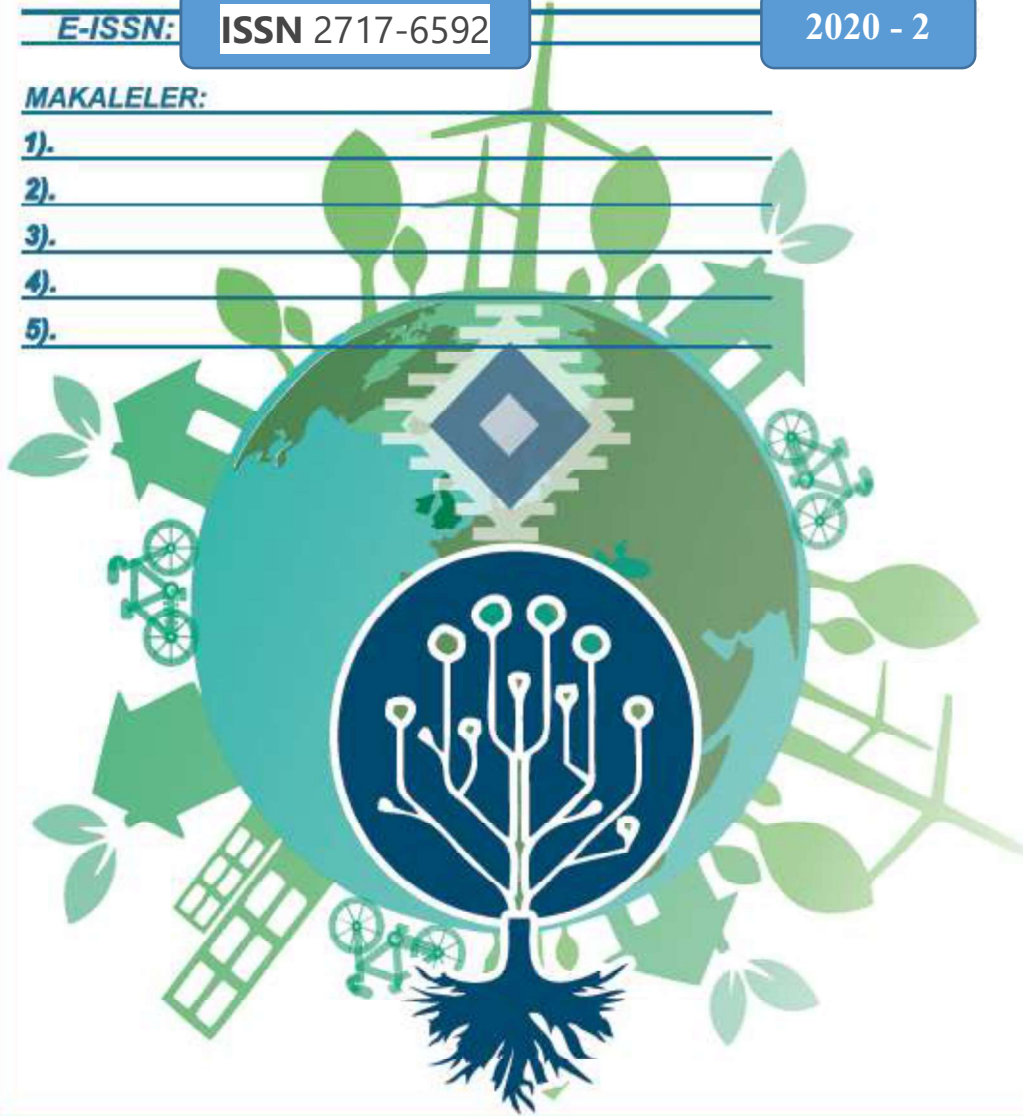
E-ISSN:

ISSN 2717-6592

2020 - 2

MAKALELER:

- 1).
- 2).
- 3).
- 4).
- 5).

VOJMUR – World Journal of Multidisciplinary Research, 2020 – 2
DÜMAD – Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi, 2020 – 2

ISSN: 2717-6592

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dumad>

VOJMUR – World Journal of Multidisciplinary Research, 2020 – 2
DÜMAD – Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi, 2020 - 2

Dergi Yöneticisi ve Baş Editör:

Prof. Dr. D. Ali ARSLAN

Sayı Editörleri:

Prof. Dr. Bekezhan AKHAN – Kazakistan

Prof. Dr. Tashmukhambetov Bauyrzhan GALIKHANOVIÇH - Kazakistan

Prof. Dr. Galib SAYILOV - Azerbaycan

Prof. Dr. D. Ali ARSLAN - Türkiye

Prof. Dr. Muhtar MİROV - Kazakistan

ISSN: 2717-6592

Kapak Tasarımı: Prof. Dr. D. Ali ARSLAN

Mizanpaj-Ofset Hazırlık: Prof. Dr. D. Ali ARSLAN

© D. Ali ARSLAN

İletişim:

Tel: 0532 270 81 45 / 0553 666 06 06

E – Posta: cimderaslan@hotmail.com

Not: Makalelerin her türlü idari, akademik ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Dergi Web Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dumad>

Amaç ve Kapsam

DÜMAD Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi (WOJMUR World Journal of Multidisipliner Research) yılda iki kez (Temmuz – Ocak) yayımlanan uluslararası multidisipliner bir hakemli dergidir. Dergi çokdisiplinli bir akademik dergi niteliğine sahip olup, bilim ve teknik alanında, nitelikli araştırma ve derleme makalelerini bilim dünyası ile buluşturmayı hedefler.

“Bilgi insanlığın ortak malıdır” ilkesinden yola çıkan dergimiz, Açık Erişimli bir dergidir. Bu bağlamda, dünya genelinde, bilim ve teknik alanında araştırma yapan bilim insanlarına, araştırmalarını insanlığın faydasına sunabilecekleri nitelikli bir akademik platform olabileme idealiyle yola çıkmıştır. Dergiye gönderilen her makale, yayımlanmadan önce çift-kör hakemlik sürecinden geçer.

Aims and Scope

WOJMUR World Journal of Multidisciplinary Research is an international multidisciplinary peer-reviewed journal published twice a year (July-January). The journal is a multi-disciplinary academic journal and aims to bring together quality research and compilation articles in the science and technical to the world of science.

Our journal is an Open Access journal and based on the principle of "Knowledge is the common heritage of humanity". In this context, it has started out with the ideal of being a qualified academic platform for scientists and researchers in the field of science and technical to present their research to the benefit of humanity. Every article submitted to the Journal, passes through the double-blind peer review process prior to publication.

TÜDBA

TÜRK DÜNYASI BİLİMLER AKADEMİSİ
(The Academy Of Sciences Of The Turkish World)

**БІЗДІҢ ЖУРНАЛДЫҢ МӘСЕЛЕСІ АЛТЫН АЙМАҚТЫҚ
МЕМЛЕКЕТТІҢ 750-ЖЫЛДЫҒЫНА ЖАЗЫЛАДЫ.**

**DERGİMİZİN BU SAYISI ALTIN ORDA DEVLETİ'NİN 750. KURULUŞ
YILDÖNÜMÜNE İTHAF OLUNMUŞTUR.**

5

Not:

- Бұл басылым MerAk Mersin Akademi / TÜDBA - Түрік дүниежүзілік ғылым академиясының шешімімен жарық көрді.
- Bu sayı MerAk Mersin Akademi / TÜDBA - Türk Dünyası Bilimler Akademisi ilim heyetinin kararıyla yayınlanmıştır.
- This issue was published with the decision of MerAk Mersin Akademi / TÜDBA - Turkish World Academy of Sciences.

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD
ULUSLARARASI EDİTÖRLER KURULU

AD-SOYAD	ÜLKE
Prof. Dr. D. Ali ARSLAN	Baş Editör - Türkiye
Prof. Dr. Ardian MUHAJ	ARNAVUTLUK
Prof. Dr. Galib SAYILOV	Azerbaycan
Prof. Dr. Seyfeddin RZASOY	Azerbaycan
Assoc. Prof. Dr. Zümürd MANSİMOVA	Azerbaycan
Prof. Dr. Aynur KHUZHAKHMETOV	Bashkortostan –Başkurdistan
Prof. Dr. Rif AXMADİEV	Bashkortostan –Başkurdistan
Prof. Dr. Nihada Delibegović DŽANIĆ	BOSNA HERSEK
Assist. Prof. Dr. Chunfeng GE	Çin
Prof. Dr. Eldar HACIYEV NABIYEVİÇ	Dagestan-Dağıstan
Assist. Prof. Dr. Ali TOPÇUK	Germany
Prof. Dr. Damir MATANOVIĆ	Hırvatistan
Prof. Dr. Emina Berbić KOLAR	Hırvatistan
Prof. Dr. Naseem AHMAD	Hindistan
Necat KEVSEROĞLU	Irak
Hüseyin BEYOĞLU	Irak
Prof. Dr. Bekezhan A. AKHAN	Kazakistan
Prof. Dr. Tashmukhambetov Bauyrzhan GALIKHANOVICH	Kazakistan
Prof. Dr. Salamat İDRİSSOV	Kazakistan
Prof. Dr. Takir Ospanovich BALYKBAYEV	Kazakistan
Prof. Dr. Ahmed Zaki Darhan ZHUMAKANOVICH	Kazakistan

Prof. Dr. Aldambergenova Gaukhar TUREMURATKYZY	Kazakistan
Prof. Dr. Karimova Beibitkul SARSEMHANOVNA	Kazakistan
Prof. Dr. Sabri HİZMETLİ	Kazakistan
Prof. Dr. Muhtar MIROV	Kazakistan
Prof. Dr. Roza Zh. KURMANKULOVA	Kazakistan
Prof. Dr. Abay DUSENBAYEV	Kazakistan
Prof. Dr. Eshiev ASYLBEK	Kirghizstan
Assoc. Prof. Dr. Selim BEZERAJ	Kosovo
Dr. Moslem SARBAST	Macaristan
Assoc. Prof. Dr. Tahseen FATIMA	Pakistan
Prof. Dr. Abdulqodir TOSHQULOV	Özbekistan
Prof. Dr. Obidjon SOFİYEY	Özbekistan
Prof. Dr. Svetlana Petrovna ANZOROVA	Russia
Prof. Dr. Redzeb Skrijelj	Serbia
Prof. Dr. Radık GALİULLİN	Tataristan
Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ	Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Kakajan Janbekov	Türkmenistan
Prof. Dr. Rahimmammet KÜRENOV	Türkmenistan

Editörden

TÜRK DÜNYASI VE KAZAKİSTAN

Türkler, insanlık tarihinin en eski ve en köklü milletlerindedir. Kökeni binlerce yılı aşan tarihi ve kültürel zenginlikleriyle insanlık ailesinin en önemli, en seçkin ve en saygın kavimleri arasında yer alırlar. Geçmişten geleceğe kurdukları onlarca devlet ve ürettikleri zengin kültür hazineleriyle, insanlık ailesinin en saygın üyelerinden biri haline gelmişlerdir.

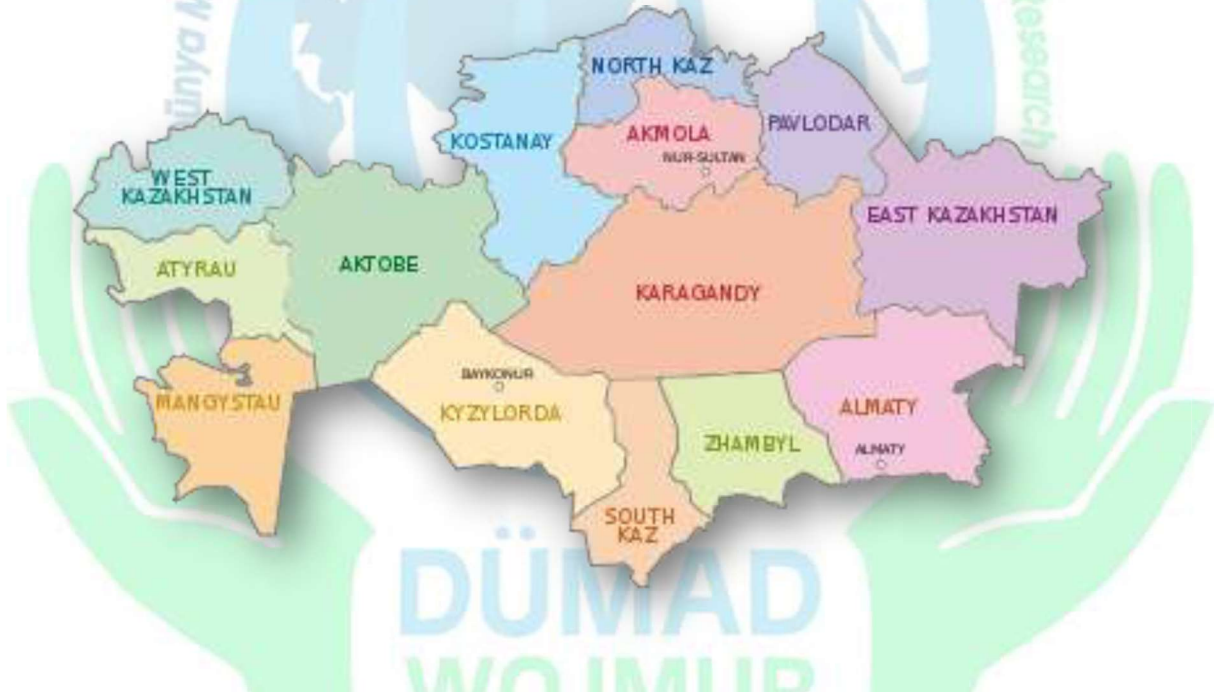
Uygarlık ve medeniyet tarihinde böylesi önemli ve seçkin bir konuma sahip olan Türkler günümüzde, dünyanın dört bir yanında varlıklarını sürdürmektedirler. Orta Asya'nın derinliklerinden, Anadolu'nun en ücra köşelerine; Ortadoğu'dan Balkanlara, Avrupa'dan Amerika'ya kadar dünyanın dört bir köşesinde Türk Kültür ve Medeniyetinin izlerini bulmak mümkündür.

Böylesi son derece köklü ve saygın bir kavmin oluşturduğu bu soyut dünya, Türk Dünyası olarak adlandırılır. Türk Dünyasında, geçmişten günümüze üretilen her türlü maddi ve maddi olmayan unsurlar da, Türk Kültürü olarak adlandırılır.

Kazakistan da, bu köklü Türk Dünyasının en saygın ve önemli bileşenlerindedir. Kazakistan, 19 milyona yaklaşan nüfusu, 2.724.900 km² yüzölçümü ile dünyanın en büyük dokuzuncu ülkesidir. Daha net bir anlatımla, Kardeş Kazakistan'ın coğrafi büyüklüğü, Türkiye'nin yaklaşık 3,5 katı kadardır.

Kaynak: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Portal:Kazakistan#/media/Dosya:Kazakhstan_\(orthographic_projection\).svg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Portal:Kazakistan#/media/Dosya:Kazakhstan_(orthographic_projection).svg)

Demokratikleşme konusunda çok önemli merhaleler katetmiş olan çağdaş Kazakistan, Anayasası'nda belirtildiği üzere demokratik, laik, anayasal bir üniter cumhuriyettir. Parlamenter bir cumhuriyet olan Kazakistan Cumhuriyeti, 16 Aralık 1991 tarihinde Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazanmıştır. Yaklaşık 30 yıl boyunca ülkeyi yöneten kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, siyasal hayatta az rastlanan bir erdem örneği göstererek, kendi isteğiyle görevinden ayrıldı. Bu kararını dayandırdığı

gerekece ise bütün siyasi liderlere örnek olacak niteliktedir: "Bağımsız Kazakistan'ın kurucusu olarak önümdeki görevim, yeni nesil liderlerin gelmesini sağlamaktır".

Türk Dünyası'nın yaşayan efsanevi lideri olarak tarihe geçmiş olan Türklüğün Başbuğu Nursultan Nazarbayev görev için, tecrübeli ve dürüst siyasetçi Senato başkanı Kasım Cömert Tokayev'i işaret etti. 29 yıl sonra, 9 Haziran 2019'da gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, yüzde 71 gibi çok yüksek bir oranıyla Tokayev, Kardeş Kazakistan'ın ikinci Cumhurbaşkanı seçildi.

Son derece köklü bir tarihi geçmişe ve çok zengin bir kültürel birikime sahip olan Kazakistan, Büyük Türk Lideri Nursultan Nazarbayev'in de belirttiği gibi kadim Türkler olarak adlandırabileceğimiz Hunlar'ın, Göktürkler'in, AltınOrda'nın torunları olarak, Türk Dünyasının en önemli unsurlarından birini teşkil eder. Daha net bir ifadeyle Kazaklar Türk'tür. "KADİM TÜRKLERİN TORUNLARI'dır". Türk Dünyasının Aksakalı, Kazakistan Cumhuriyeti'nin kurucusu Nursultan Nazarbayev'in sözleriyle "Biz pat diye gökten düşmedik. Bizim büyük bir tarihimiz var. Bizim tarihimiz, Sakaları bir yana bırakalım, Hunlar ile birlikte başlar, 2500 yıl önce. Ondan önceki atalarımız kadim Türklerdir. Biz onların torunlarıyız. Kadim Türkler, Altay ile Karadeniz arasındaki topraklara sahip olan halktır. Atilla bizim Kıpçak, Batı'ya giden biz o bahadır atanın torunlarıyız hepimiz."

Hal böyle olunca, Türk Dünyası'nda Dilde, Fikirde, İşte Birlik sağlama idealine hizmet için çıktığımız yolculukta, dergilerimize ana tema olarak, Türk Dünyası'nın öncü devletlerinden Kardeş Kazakistan'ı seçmek elzem oldu. Altınordu Devleti'nin 750. Kuruluş Yıl Dönümü'ne ithafen hazırladığımız KAZAKİSTAN özel sayımızda, Türk Dünyasının en önemli bileşenlerinden, Dost ve Kardeş Kazakistan'ı ana tema olarak belirledik. Dost-Kardeş Kazakistan'la başta Türkiye olmak üzere, Türk Dünyası ve Dünya ile bilim-kültür köprüsü olma faaliyetlerine katkı sunmak için özel sayılarımızı hazırlamaya karar verdik. Çok zengin bir ekiple çıktığımız bu yolculukta, Kazakistan'daki dostlerimiz, çalışmalarımıza çok büyük katkılar sağladılar.

Özellikle Türk Dünyası'na hizmet yolculuğunda birlikte çıktığımız Kazakistan-Aktöbe Baishev Üniversitesi Kurucu Rektörü ve Mütevelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. Bekezhan AKHAN'a, Baishev Üniversitesi'nden Değerli Kardeşim Prof. Dr. Muhtar MİROV'a, Dost-Kardeş Azerbaycan'dan Değerli Dostum Prof. Dr. Galib SAYILOV'a ve Türkiye'den MER-AK Yönetim Kurulu Başkanı Gülten ARSLAN'a gönülden teşekkür ederim. Ayrıca, araştırma ve makaleleriyle biz bu yolculukta yalnız bırakmayan araştırmacı-biliminsanı dostlarımıza da teşekkür etmeyi, onurlu bir görev bilirim.

TÜDBA Türk Dünyası Bilimler Akademisi - Baishev Üniversitesi (Kazakistan / Aktöbe) – Mer Ak Mersin Akademi işbirliğiyle hazırladığımız bu özel sayılarımızın, Türk Dünyası ve insanlığın bilimsel-kültürel birikimine önemli katkılar sağlaması dilek ve temennileriyle...

Prof. Dr. D. Ali ARSLAN

ORCID iD: [0000-0002-5278-3911](https://orcid.org/0000-0002-5278-3911), <https://orcid.org/0000-0002-5278-3911>

Baş Editör

TÜDBA Türk Dünyası Bilimler Akademisi Yönetim Kurulu Başkanı

SAYI EDITÖRLERİ:

Prof. Dr. Bekezhan AKHAN – Kazakistan

Prof. Dr. Tashmukhambetov Bauyrzhan GALIKHANOVIÇH - Kazakistan

Prof. Dr. Galib SAYILOV - Azerbaycan

Prof. Dr. D. Ali ARSLAN - Türkiye

Prof. Dr. Muhtar MIROV - Kazakistan

ISSUE EDITORS:

Prof. Dr. Bekezhan AKHAN – Kazakistan

Prof. Dr. Tashmukhambetov Bauyrzhan GALIKHANOVIÇH - Kazakistan

Prof. Dr. Galib SAYILOV - Azerbaycan

Prof. Dr. D. Ali ARSLAN - Türkiye

Prof. Dr. Muhtar MIROV – Kazakistan

ШЫҒАРЫЛЫМ РЕДАКТОРЛАРЫ:

Prof. Dr. Bekezhan AKHAN – Kazakistan

Prof. Dr. Tashmukhambetov Bauyrzhan GALIKHANOVIÇH - Kazakistan

Prof. Dr. Galib SAYILOV - Azerbaycan

Prof. Dr. D. Ali ARSLAN - Türkiye

Prof. Dr. Muhtar MIROV – Kazakistan

MAKALELER ¹
ARTICLES

<i>Makale</i> <i>Article</i>		<i>Sayfa</i> <i>Page</i>
	ÖNSÖZ	9
	İÇİNDEKİLER	14
1	РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ СЕЛЕКЦИОННО-ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРИЗНАКОВ ЯРОВОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ РАЗЛИЧНОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ АКТЮБИНСКОЙ ОБЛАСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	18
	<i>Kalybekova Zhanar T. - Tsygankov Vladimir</i>	
2	ЭКСКУРСИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ: «ТАМҒАЛЫ (ТАҢБАЛЫ) ТҮРКІ ДӘУІРІНІҢ ПЕТРОГЛИФТЕРІ»	33
	<i>Қазақстан, Алматы қ.</i>	
3	ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ДЕПОЗИТ НАРЫҒЫНДАҒЫ ӨЗГЕРІСТЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ТАЛДАУ	53
	<i>Калденова Г.С. - Есентаева Г.Н. - Каршигина Г.Е.</i>	
4	ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТҰТЫНУШЫЛЫҚ НЕСИЕНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	65
	<i>Ш.М. Бухарбаев - Г.М. Конакова</i>	
5	СОЧИНЕНИЕ – ЗАЛОГ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ РЕБЁНКА	76
	<i>S. Baltabayeva – O. I. Lygina - G. U. Utemisova</i>	
6	ПОКОЛЕНИЕ Z: КАК СОЦИАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ СПОСОБСТВУЕТ РЕШЕНИЮ ПРОБЛЕМ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ?	86

¹ NOT: Bu sayımızda yayınlanan makaleler, 22-24 Ekim 2020 tarihlerinde gerçekleştirilecek 4. Uluslararası Akdeniz ve 4. Uluslararası Mersin Sempozyumlarında sunulan bildiri tam metinlerinden hazırlanmıştır.

	<i>Белесова Нурсулу Абдиганпаровна - Нурадинов Алмат Сабитович</i>	
7	МЕЛИСОПАЛИНОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ МЕДА <i>Kalybekova Zhanar – Bazaeva Gulzhan Zhalgasovna - Kuramysova Camila</i>	99
8	ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ <i>Х.Х. Кусаинов - Б.М. Хусаинов</i>	109
9	ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛПЕРДЕГІ ӘЛПБІДЕН ТЫС ГРАФЕМАЛАР <i>Gulnar YESKERMESSOVA - Tynyshtyk YERMEKOVA</i>	119
10	ЖЕТІ САНЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ СИПАТЫ <i>Didar RYSKULBEK - Tynyshtyk YERMEKOVA - Gulnar YESKERMESSOVA</i>	135
11	RURAL SCHOOL IN KAZAKHSTAN: FROM URBANIZATION TO INNOVATION <i>B. K. Vasic - D.G. Summers - G.U. Utemissova</i>	152
12	ИССЛЕДОВАНИЕ ЛИМФАТИЧЕСКИХ УЗЛОВ У КАЗАХСКИХ ВЕРБЛЮДОВ <i>Бактығалиева А.Т. - Джуламанов К.М. - Тайгузин Р.Ш.</i>	175

VOJMUR – World Journal of Multidisciplinary Research, 2020 – 2

DÜMAD – Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi, 2020 – 2

ISSN: 2717-6592

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dumad>

17